

Учитель географии

МБОУ «Балыктахская СОШ им. М.П. Габышева»

Сотникова Евгения Степановна

Тема: «География уругар сахалы агрокомпоненнары киллэри»

Кириитэ

Төрөөбүт дойдуну, айыҕаны үөрэтии тулалыыр эйгэ эрэ туһунан өйдөбүлү биэрэрин таһынан, бастатан туран киһи уонна айылҕа икки өттүгэр айымньылаах сибээһи олохтуур. Дьиннээх чинг билии патриотическай иэйиини, өйдөбүлү, төрөөбүт дойдуга тапталы биэрэр. Оскуола, үөрэхтээһин бары өттүнэн сайдыылаах, сатабыллаах. синчийэр үлэбэ сыстаҕас, үрдүк культуралаах, идэни таба талбыт киһини иитэн таһаарарга дьулуһар. Тыа сиригн оскуолалара биир сүрүн хайыскалара тыа сиригн хаһаайыстыбатыгар туһуланар. Үөрэнээччилэр сатабыллаах сир хаһаайыннара, үлэни убаастыыр дьон буолуохтаахтар.

Сыала: география уруоктарыгар 6-8 кылаастарга уруок тематын кэнэтэн, салҕыы үөрэтиини киллэри, агрокомпоненнары туттан, олобу кытта сибээстээн үөрэтии.

Соруктара:

- Сылтан сыл уруок информационай сабардамын кэнэтии;
- Агрокомпоненнары уруокка методическай өттүнэн таба туттуу;
- Сылтан сыл ытыллыбыт уруок тематын салҕааһын, матырыйааллары түмүү.

Үлэ актуальноһа:

6-9тан кылааска диэри география уруогар араас темаларга олохтоох матырыйаалы туһунан уруоктар цикларын бэлэмнээһин.

Сананы киллэриитэ:

Алаас үөскээһинин, рельебин, үүнээйилэрин, хамныыр-харамайын, почватын, климатын, олохтоох дьыэ кыылларын иитиини үөрэнээччилэргэ сөптөөх гына кылаастарынан наардаан үөрэтии.

Методика: география уруоктарыгар үөрэтиллэр методикалары темаларга туһаайан туттуу, метопрдметнай, научнай - чинчийэр үлэлэри ытыгы, үөрэнээччи сатабылын (ФГОС) сайыннарыы.

Уруоктар ис хоһооннорун быһаарыы

6 кылаастан саҕалаан агрокомпонены уруокка киллэриигэ алаас тематыттан саҕалыахха сөп.

Уруок 6 кылааска барар программаҕа олобуран оноһулунна, барбыт темалары чингэтиигэ көмө буолар. Бу уруок иннинэ «Рельеф» диэн теманы хатылааһын буолар. Кириитэ музыкаттан саҕаланар. Үөрэнээччилэр бэйэлэригэр ыйытыы туруоруналлар.

- Алаас диэн тугуй?
- Алаастар ханна баалларый?
- Алаастар туох уратылаахтарый?
- Алаас рельеф ханнык көрүнэр киирсэрий?

Бу ыйытыылартан сизттэрэн уруок сыалын, соруктарын бэйэлэрэ этэн таһаараллар. Уруокка тутталлар картанан, атлаһынан, линейканан, сирдьит илиис. Сирдьит илииы уруок хаамытынан толорон иһэллэр. Уруокка картанан сатаан тутталлара ирдэнэр, ааспыт уруоктарга ылбыт билиилэрин сатаан туһаныахтаахтар. 2 үөрэнээччи дуоскаҕа тахсан алааһы үрдүттэн уонна ойобһуттан уруһуйдаан көрөллөр. Уруһуйдарынан алаас диэн термины этэн көрөллөр, тылдыты кытта тэнниллэр.

Уруок хаамытынан 2 соруудах: алаастар олорор дэрибинэттэн төһө ыраахтарын быһаарыы, 4 алаас бэриллэр (Чандабаайы, Даалыкта, Бэһэр, Дьараама), партаҕа нэһилиэк картата 1:25000 сытар, онтон суоттаан булаллар.

3 соруудах: алаастар Балыктаах бөһүөлэгиттэн ханнык хайысхаҕа сыталларын быһаарыы.

Натаара, - илин

Билиистээх, - хотугулуу - арбаа

Таатта Күрүөлээх – арбаа,

Ис Төрүүр - илин,

4 соруудах: Бэриллибит уруһуйунан булгуннаах относительнай сахалыы эттэххэ холооһун үрдүгүн уонна абсолютнай үрдүгүн сахалыы эттэххэ муора таһымыттан үрдүгүн булуу.

Алаастар ааттарын оскуолабыт 10 кылаабын үөрэнээччитэ **Дьулус Михеев** докладыттан кэпсиир.

5 соруудах: Күөл картата.

Бэриллибит карталарынан Саха сирин күөллэрэ иэnnэрэ төһөнүй, саамай кэтит уонна уһун сирэ төһө буолар эбитий, саамай диринэ хас миэтэрэний?

6 соруудах: алаас үүнэйитин туһунан бэлэмнэнэн кэлбит иһитиннэриилэрин этэллэр.

Дьиэбэ үлэбэ бэриллибит оттуур алааскыт туһунан соруудах. Былаанынан оттуур алаастарын туһунан кэпсииллэр.

1. Оттуур алааскыт аата
2. Хас ыал буолан оттуугут?
3. Уопсай отгонор сир иэнэ
4. Ортотунан төһө тонна оту ылабытый
5. Алааскыт туох интириэһинэй историялаабый?

Алаас экологията, күөл экологията

Рефлексия:

- Мин бүгүн элбэх саганы биллим
- Маннык үлэлиирбин сөбүлээтим
- Уруок бытааннык барда
- Соруудахтар интириэһинэйдэр
- Маннык уруоктар чаастатык буолуохтарын бабарарбын.

7 кылааска алаас тематын салгыы үөрэтэбит, программаба сөп түбэһэринэн туруоран ийэбит. 6 кылааска сылдьан уерэппит теманы хатылаабынтан сабалар. Уруок хаамытынан эмиэ сирдьит илиис толорулар.

Уруок сыала-соруга:

- Алаас рельебин, климатын, кырыс буорун, үүнэйитин, күөлун үөрэтии;
- Урукку билбит билиилэрбитин таба, сөпкө туттуу;
- Сатабылбытын сайыннаран иһии.

Саха сириҥ картатыҥ көрөн туран географическай балаһыанньатыҥ этии. Ирбэт тону, булгунньабы, климаты, кырыс буору картанан көрөн үөрэни. Балыктаах алааһын иһигэр баар 2 булгунньах үрдүгүн булуу соруудах быһыытынан эрдэ бэриллэр. Буор механическай састаабын уруок кэмигэр быһаараллар.

Нэһилиэккэ баар Алаҕар, Натаара, Кулумачаайы күөлүн балыктарын тас көрүнүн кээмэйдээһин:

- Балык үрдүгүн уонна уһунун мээрэйдээһин
- Балык ыйааһынын мээрэйдээһин
- Балык эмиһин Фултон формулатынан булабыт

Балыктаахпыт тула үүнэн турар тиит мастар төһө үрдүктээх буолуохтарын сөбүн 3 ньыманан быһаараллар. Ону таһынан алаас үүнээйилэрин гербарийынан, тылдыгытынан быһаары.

8 кылааска алаас тематын «Саха сириҥ сылгыта» диэн уруогунан салбыллар. Уруокка саха сириҥ сылгыларын бородатын, тас көрүнүн, сылгыны дьыл кэминэн көрүүнү – харайыны, сылгы саха норуотун олобор суолталаабын өйдүүлэр, үөрэтэллэр.

Түмүктэр

- География уруоктарыгар 6-9тан кылааска диэри теманан уруок циклара үөрэнээччилэри чинчийэр үлэбэ уһуйар, айылҕаҕа сылдьан кэтээн көрүүнү диринэтэр, инники олохторугар сатабылы үөскэтэр, идэни талыыга туһаайар;
- Ытыллар уруоктарга үөрэнээччилэр араас методикалары туттан литературанан, интернет ресурсанан үлэлэрэ кэниир, билиигэ тардыһыылар улаатар (познавательная активность);
- Уруоктар иитэр суолталара кылаасан кылааска үрдээн иһэр, үөрэнээччи гражданскай, патриотическай, сизэр-майгы өтгүнэн иитиллиитигэр оруола улахан, Ийэ дойдуга, төрөөбүт сиргэ харыстабыллаах сыһыанна үөрэтэр, иитэр.

Туһаныллыбыт литература

1. Алаас - саха норуотун биһигэ. – Якутск: Бичик, 2015
2. Душина И.В. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях. М.:Дрофа, 2007
3. Жирков И.И. География Якутии. – Якутск, 2004
4. Кононов К.Е., Гоголева П.А., Бурцева Е.И. Сенокосы и пастбища Центральной Якутии. – Якутск: Книжное издательство, 1979
5. Максимов Г.Н. География терминнэрин тылдьыта. – Дьокуускай, 2007
6. Реки и озера Якутии: крат.справ./ С.К.Аржакова. – Якутск: Бичик, 2007
7. *Соловьев П.А.* Аласный рельеф Центральной Якутии и его происхождение // Многолетнемерзлые породы и сопутствующие им явления на территории ЯАССР. – М., 1962.